

καὶ ἔτι τρίτη, ἢ τῶν ἀπλῶν καὶ κατηγορικῶν προτάσεων πρὸς τὰς ὑποθετικάς. Φανερώσας δὲ τὴν διαίρεσιν παραδείγμασι, τίθησὶ τινα ιδιότητα αὐτῶν, ὅτι ἕκαστον τῶν εἰρημένων αὐτὸ μόνον οὐδεμίαν λέγει κατάφασιν καὶ πολλῶ μᾶλλον οὐδὲ ἀπόφασιν τὴν συνθετωτέραν οὖσαν τῆς καταφάσεως· καὶ τοῦτο δείκνυσιν οὕτως· πᾶσα κατάφασις ἢ ἀληθής ἐστίν, ἢ ψευδής, τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τῆς ἀποφάσεως· | ἀλλὰ τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων οὐδὲν οὔτε ἀληθές οὔτε ψεῦδος σημαίνει καθ' αὐτό, οἷον ἄνθρωπος, λευκόν, τρέχει, γιγῆ· οὐδὲν ἄρα τῶν εἰρημένων, αὐτὸ καθ' αὐτό, ἐν τινὶ καταφάσει ἢ ἀποφάσει λέγεται.

10 Ἀλλὰ δεῖ σημειοῦσθαι ἐνταῦθα, ὅτι οὐ δοκεῖ τὸ λευκόν καὶ τὸ τρέχειν ὄρους εἶναι· ἀπλοῦς τε καὶ ἀσυμπλέκτους· ἕκαστος γὰρ αὐτῶν δίδωσι νοεῖν τὸ ὑποκείμενον, καὶ οὕτως οὐκ εἰσὶν ἀπλοῖ. Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀληθές· ὁ γὰρ νοῦς δύναται νοεῖν τὸ ἕτερον μὴ νοῶν τὸ λοιπόν· ἢ καὶ ἄλλως· οὗτοι οἱ ὄροι, ὑλικῶς μὲν λαμβανόμενοι, ἀπλοῖ εἰσιν· εἰδικῶς δέ, οὐκ εἰσὶν ἀπλοῖ, ὁπόταν δηλονότι τοιαύτη φωνῆ προφέρωνται ὥστε ἡρτησθαι· ἄλλων δοκεῖν καὶ ἔμφασιν ἔχειν, εἰ μὴ καὶ τότε ἀπλοῖ εἰσιν· ἢ γὰρ σύνθεσις τῆν προσημαίνουσιν ἄνευ τῶν συγκειμένων οὐ δύναται νοηθῆναι, ὡς ἐν τῷ Περὶ ἑρμηνείας λέγεται, καὶ οὕτως οὐδὲ νοεῖσθαι δύναται ἢ σύνθεσις αὐτῶν, ἅτε ἐν δυνάμει οὖσα παντάπασι, τοῦτο μόνον νοουμένη, 20 ὅτι ζητεῖται σύνθεσις.

Ζήτημα.

Ἐνταῦθα χώραν ἔχει ζητεῖν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δέκα κατηγοριῶν, εἰ ἔστιν αὐτάρκης, καὶ μήτε ὑπερβάλλων, μήτε ἐλλείπων. Καὶ δὴ πρῶτον δόξειεν ἂν εἶναι ὑπερβάλλων, διότι ὅσαχῶς λέγεται θάτερον τῶν ἀντικειμένων, τοσαυταχῶς λέγεται καὶ θάτερον· ἀλλ' ἢ οὐσία καὶ τὸ συμβεβηκός 25 εἰσὶν ἀντικείμενα, καὶ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ μία τῆς οὐσίας κατηγορία· οὐκ ἔστιν ἄρα εἰ μὴ καὶ μία κατηγορία τοῦ συμβεβηκότητος, καὶ οὕτως ἔσονταί δύο μόνον κατηγορίαί. Ἡ μείζων φαίνεται ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Τοπικῶν. Ἡ ἐλάττων ἀφ' ἑαυτῆς φανερά.

30 Τῷ αὐτῷ δὲ ἐπιχειρήματι ἀντεστραμμένως δείκνυται εἶναι ἐλάττων ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Εἰ γὰρ τὰ συμβεβηκότεα εἰσὶν ἐννέα καὶ τὸ συμβεβηκός ἀντίκειται τῇ οὐσίᾳ, τῶν δὲ ἀντικειμένων, ὡς εἴρηται, ὅσαχῶς τὸ ἕτερον καὶ θάτερον λέγεται, ἔσονταί καὶ τῆς οὐσίας ἐννέα γέννη, καὶ οὕτως ἔσονταί αἱ κατηγορίαί· τοῦλάχιστον ὀκτώ καὶ δέκα.

35 Ἔτι, δυνατόν δείκνυσθαι τὴν οὐσίαν μὴ εἶναι μίαν κατηγορίαν. Ὡσπερ γὰρ ἡ ποσότης καὶ ἡ ποιότης καὶ αἱ ἄλλαι κατηγορίαί οὐκ εἰσὶ μία κατηγορία, | διότι οὐκ ἔχουσι φύσιν τινὰ κοινὴν ἐν ἣ εἰσὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, 40 οὕτω καὶ ἡ σωματικὴ οὐσία καὶ ἡ ἀσώματος καὶ ἡ αἰθερὸς οὐκ ἔχουσι τι

κοινόν κατὰ τὸ πρᾶγμα, ἐν ᾧτινι κοινῶ εἶεν ἂν ταυτόν. Ὅθεν φησὶν ὁ Φιλόσοφος καὶ ὁ Ἀβερρόης, ὅτι τὸ σωματικὸν καὶ ἀσώματον οὐ συνέρχονται ἐν τινι ἐνὶ εἰ μὴ κατὰ τὸ ὄνομα. Καὶ οὕτως ἐστὶ φανερόν, ὅτι κατηγορία οὐδεμία αὐτῶν ἐστίν.

Ἔτι, τὰ ἔχοντά τι κοινόν ἐν ὑπὲρ αὐτὰ οὐκ εἰσὶ διακεκριμένα κατη- 5
γορίαι, ἀλλὰ μᾶλλον περιέχονται ὑπὸ μίαν κατηγορίαν. Ἄλλὰ τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν εἰσὶ τοιαῦτα· ἔχουσι γὰρ ὑπὲρ ἑαυτὰ τὴν κίνησιν· ἢ γὰρ ἐνέργεια κίνησις ἐστίν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πάθος κίνησις. Οὐκ εἰσὶν ἄρα εἰ μὴ μία κατηγορία, καὶ οὕτως εἰσὶν ἐννέα αἱ πᾶσαι, καὶ οὐ δέκα.

Ἔτι, ὡς ἔχει τὸ ποιεῖν πρὸς τὸ πάσχειν, οὕτω τὸ ἔχειν πρὸς τὸ 10
ἔχεσθαι· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐνεργητικόν, τὸ δὲ παθητικόν. Ἄλλὰ τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν εἰσὶ διακεκριμένα κατηγορίαι. Καὶ τὸ ἔχειν ἄρα καὶ ἔχεσθαι εἰσὶ διακεκριμένα κατηγορίαι· καὶ οὕτως οὐκ εἰσὶν αἱ πᾶσαι δέκα ἀλλ' ἐνδεκά, συναριθμουμένου τοῦ ἔχεσθαι.

Ἔτι, ὡς Ἀμώνιος φησὶν, οὐ ῥᾶδιον ὑπὸ τινος τῶν δέκα τούτων κατη- 15
γοριῶν ἀνάγειν τὸ σημεῖον καὶ τὴν στέρησιν, ἢ τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος, ἢ τὴν κίνησιν καὶ τὴν μεταβολήν. Οὐκ ἄρα ἱκανῶς ἀποδέδονται, μὴ πάντα περιέχειν δυνάμενα.

Ἄλλ' εἰς τοῦναντίον ἐστὶν ὁ Φιλόσοφος, δέκα τὰς πᾶσας καὶ μόνας 20
κατηγορίας ἀπαριθμῶν, καὶ οὔτε πλείους οὔτε ἐλάττους.

Λέγω δὲ αὐτὸς πρὸς τὸ ζήτημα, ὅτι μόνον δέκα εἰσὶν κατηγορίαι, καὶ οὔτε πλείους οὔτε ἐλάττους· καὶ τοῦτο δείξω, τιθεὶς τὴν αὐτάρκειαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατηγοριῶν. Λαμβάνεται δὲ ἢ τῶν κατηγοριῶν αὐτάρκεια 25
διαφόρως μὲν παρὰ διαφορῶν· ἀρκέσει δὲ μίαν εἰπεῖν, ἥτις ἐστὶ τῆ τοῦ Συμπλεκίου σύμφωνος· ὅτι πᾶν ὄν ἢ καθ' αὐτό ἐστὶν ὑφειστώς, ἢ ἄλλω 25
ἐνυπάρχον καὶ ἐμπεφυκός. Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ καθ' αὐτό ὑφειστώς, ἐστὶν ἢ τῆς οὐσίας κατηγορία. Εἰ δὲ ἐστὶν ἄλλω ἐνυπάρχον, ἢ ἀπολελυμένως ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ἢ ἐν τῇ πρὸς ἕτερον ἀναφορᾷ παρὰ τὸ ὑποκείμενον ἐν f. 81 v
ᾧ ἐστίν· εἰ ἐν τῇ πρὸς ἕτερον ἀναφορᾷ, οὕτως ἐστὶν ἢ κατηγορία τῆς ἀναφορᾶς εἴπουν τῶν πρὸς τι· εἰ δὲ ἀπολελυμένως, τοῦτο πάλιν διχῶς· 30
ἢ τίχτεται ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ἐνδοθεν, ἢ ἐξωθεν δημιουργεῖται· καὶ εἰ μὲν ἐνδοθεν, πάλιν διχῶς· ἢ ἔπεται τῷ ὑποκειμένῳ τῷ λόγῳ τῆς ὕλης, ἢ τῷ λόγῳ τοῦ εἶδους· εἰ μὲν οὖν ἔπεται τῷ λόγῳ τῆς ὕλης, ἐστὶν ἢ προσότης· εἰ δὲ ἔπεται τῷ λόγῳ τοῦ εἶδους, ἐστὶν ἢ ποιότης. Εἰ δὲ ἐξωθεν, πάλιν τριχῶς· ἢ γὰρ παραβάλλεται τὸ ἐν πρὸς τὸ ἕτερον ὡς τὸ ποιῶν 35
πρὸς τὸ πάσχον· ἢ ὡς τὸ μέτρον πρὸς τὸ μετρητόν· ἢ ὡς τὸ περιέχον πρὸς τὸ περιεχόμενον. Κατὰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον, εἰσὶ δύο κατηγορίαι, τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν, τὸ μὲν ποιεῖν τῷ λόγῳ τοῦ εἶδους, τὸ δὲ πάσχειν τῷ λόγῳ τῆς ὕλης. Κατὰ δὲ τὸν δεύτερόν ἐστὶ τὸ ποτέ· τίχτεται γὰρ ἐκ τῆς παραθέσεως τοῦ χρόνου πρὸς τὸ χρονικὸν πρᾶγμα, καὶ ὁ 40

χρόνος ἐστὶ μέτρον ἐξωτερικὸν τοῦ χρονικοῦ πράγματος. Κατὰ δὲ τὸν τρίτον, τοῦτο πάλιν διχῶς· ἢ κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ περιέχοντος πρὸς τὸ περιεχόμενον, ἢ τὸ ἀπάπαλιν κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ περιεχομένου πρὸς τὸ περιέχον. Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ περιεχομένου πρὸς τὸ περιέχον, ἐστὶ τὸ ἔχειν· ἔχειν γάρ ἐστι σωμάτων καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα παράθεσις, ἢ οὐσίας περὶ οὐσίαν περίθεσις. Εἰ δὲ κατὰ τὴν σχέσιν τοῦ περιέχοντος πρὸς τὸ περιεχόμενον, τοῦτο πάλιν διχῶς· ἢ γὰρ παραβάλλεται τὸ περιέχον πρὸς τὸ περιεχόμενον καθ' αὐτὸ καὶ ἀπολελυμένως, καὶ οὕτως ἐστὶ τὸ ποῦ, ὅπερ γίνεται ἐκ τῆς τοῦ τόπου περιγραφῆς· ἢ παραβάλλεται κατὰ τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐστὶν ἡ θέσις, ἥτις ἐστὶ τάξις τῶν μερῶν ἐν τῷ ὅλῳ.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ προχειρότερον τε καὶ ἀκριβέστερον οὕτως ἂν λαμβάνεσθαι τὴν αὐτάρκειαν τῶν κατηγοριῶν· τὸ ὄν ἢ καθ' ἑαυτὸ ἐστίν, ἢ ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι ἔχον. Τὸ μὲν οὖν καθ' αὐτὸ ἐστίν ἡ οὐσία, τὸ δὲ ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι ἔχον διχῶς ἐστίν· ἢ γὰρ ἀπλοῦν ἐστίν, ἢ μικτόν· λέγω δὲ ἀπλοῦν τὸ ἐκ τῆς οὐσίας μόνης γεννώμενον, | μικτόν δὲ ἢ σύνθετον τὸ ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τιγος ἐν αὐτῇ συμβεβηκότος ἀπογεννώμενον. Τὸ μὲν οὖν ἀπλοῦν διχῶς ἐστίν· ἢ ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι ἔχει, ὅπερ ἐστὶν ἡ οὐσία· ἢ ἐν ἄλλῳ, ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ οὐσίᾳ. Κατὰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον τρόπον, ἐστὶν ἡ ποσότης· κατὰ δὲ τὸν δεῦτερον πάλιν διχῶς· εἰ γὰρ ἐν ἄλλῳ ὄν ὅπερ ἐστὶν ἐν τῇ οὐσίᾳ ἢ ἀπολελυμένως ἐστίν, ἢ ἀναφορικῶς. Εἰ μὲν οὖν ἀπολελυμένως, ἐστὶν ἡ ποιότης· εἰ δὲ ἀναφορικῶς, τὰ πρὸς τι· ἑκατέρῳ γὰρ τούτων ἢ ποσότης πρῶτως ὑπόκειται, ἥτις ἐστὶ πρῶτως ἐν τῇ οὐσίᾳ. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἡ ποιότης ἐστὶ πρῶτως ἐν τῇ ποσότητι, ὡς τὸ χρῶμα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ, φανερόν. Ὅτι δὲ καὶ τὰ πρὸς τι ἐν τῇ ποσότητι πρῶτως ἐστίν, φανερόν ἐν τῇ Μετὰ τὰ φυσικά, ὅπου λέγεται τὰ πρὸς τι ἰδρῦσθαι ἐν τῷ ποσῷ. Εἰ δὲ καὶ ἐν ἄλλαις κατηγορίαις, ἡγουν ἐν τῇ ποιότητι καὶ τῷ ποιεῖν καὶ τῷ πάσχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν ποσότητα. Τὸ δὲ μικτόν ὄν ἢ μιγνυμένης τῆς οὐσίας τῷ ποσῷ γίνεται, ἢ τῷ ποιεῖν μιγνυμένης, ἢ τοῖς πρὸς τι, ἢ ἑαυτῇ. Ἐαυτῇ μὲν οὖν μιγνυμένη ἢ οὐσία ποιεῖ τὸ ἔχειν, ὅπερ ἐστὶν οὐσίας περὶ οὐσίαν περίθεσις· τοῖς δὲ πρὸς τι ποιεῖ τὸ κείσθαι· τὸ γὰρ κείσθαι, κατὰ τὸν Φιλόσοφον, ἀπὸ τῆς θέσεως παρωνόμασται, ἥτις τῶν πρὸς τι ἐστὶ. Τῇ δὲ ποιότητι ποιεῖ τὸ πάσχειν καὶ ποιεῖν, καθόσον μὲν δίδωσι τὴν ποιότητα καὶ τὸ εἶδος, τὸ ποιεῖν· καθόσον δὲ λαμβάνει, τὸ πάσχειν. Τῷ δὲ ποσῷ συναπτομένη ἢ τῷ κινουμένῳ, καὶ ποιεῖ τὸ ποτέ· ἢ τῷ ἀκινήτῳ, καὶ ποιεῖ τὸ ποῦ· τούτων γὰρ τὸ μὲν χρόνον δηλοῖ, τὸ δὲ, τόπον. Καὶ ἐστὶν ὁ μὲν χρόνος ποσὸν κινούμενον, ὁ δὲ τόπος ποσὸν ἀκίνητον. Αὕτη δὲ ἢ δευτέρα αὐτάρκεια ἐκ τῶν ἐπομένων λήφεται τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀκριβείας καὶ τοῦ βελτίω τῶν ἄλλων εἶναι αὐτῆν. Φαίνεται τοίνυν ἐκ

τῶν εἰρημένων αὐταρκειῶν, ὅτι δέκα εἰσὶν αἱ κατηγορίαι, καὶ οὔτε πλείους οὔτε ἐλάττους.

Τότε πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα ἐκεῖνα τὰ εἰς τοῦναντίον ἀποκρίνομαι οὕτως· πρὸς μὲν τὸ πρῶτον, ὅτι ἀληθὴς ἔστιν ἡ μείζων ὅσον πρὸς τὰ σημαίνόμενα, ἀλλ' οὐχ ὅσον πρὸς τὰ ὑποκειμένα. Οὕτω γοῦν καὶ ση- f. 82^v μαινόμενα ὅσα τῆς οὐσίας εἰσὶ, τσαυτὰ καὶ τοῦ συμβεβηκότος· ὑποκειμένα μέντοι τοῦ συμβεβηκότος εἰσὶ πλείω ἢ τῆς οὐσίας· ἡ δὲ λέγειν, ὅτι ὅσαχῶς λέγεται ἡ οὐσία, τσαυταχῶς καὶ τὸ συμβεβηκὸς κατὰ τὸν κοινὸν τοῦ συμβεβηκότος λόγον, ἀντικείμενα δὲ εἰσὶ τὰ συμβεβηκότα τῇ οὐσίᾳ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον· κατὰ δὲ τοὺς ἰδίους λόγους αὐτῶν, οὐκ ἀντί- 10 κεινται τῇ οὐσίᾳ. Ἐπιχειροῦσι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἡ οὐσία καὶ τὸ συμβεβηκὸς καθόλου εἰσὶν ὑπάρξεις κεχωρισμένα· ὁ δὲ κανὼν ἐκεῖνος νοεῖται μόνον περὶ τῶν ἀληθῶς καὶ πραγματικῶς ἀντικειμένων. Ὡσαύτως λύεται καὶ τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα.

Πρὸς τὸ τρίτον λέγω, ὅτι ἀπὸ τούτων οὐκ ἂν γίνοιτο ἐνστασις, εἰδὸτι 16 αἱ ἀσώματα καὶ ἀίθριοι οὐσίαι οὐκ εἰσὶν ἐν ταῖς κατηγορίαις. Ἀλλὰ βέλτιόν ἐστι λέγειν, ὅτι ἡ ἐνότης τοῦ γενικωτάτου οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῆς ἐνότητος τινος κοινοῦ μόνον, ἐν ᾧ πάντα εἰσὶν ἓν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἐνότητος τοῦ τέλους, ἢ τινος ἰδιότητος· ἔθεν, ὅσον πρὸς τοῦτο, ἡ σωματικὴ οὐσία καὶ ἡ ἀσώματος, συνεργόμενα καὶ συμβαίνουσα ἀλλήλαις κατὰ τὸ 20 μὴ εἶναι ἐν ὑποκειμένῳ, δύνανται ἀνάγεσθαι πρὸς μίαν κατηγορίαν, εἰ καὶ μὴ ἔχουσι κοινότητα κατὰ τὸ πρᾶγμα.

Πρὸς τὸ τέταρτον, συγχωρῶ τῇ μείζονι, εἰ τὸ κοινὸν ἐκεῖνό ἐστι συνώνυμον. Τῆν δὲ ἐλάττω λέγω εἶναι ψευδῆ· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ πάθος ὑπὲρ ἑαυτὰ τι συνώνυμον, καὶ τὸ περιέχεσθαι τὴν ἐνέρ- 26 γειαν καὶ τὸ πάθος ὑπὸ τῇ κινήσει, εἰ καὶ τῷ Θωμᾷ νδὲ Ἀκουίνῳ δοκεῖ· βούλεται γὰρ ἐκεῖνος τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ πάθος εἶναι κινήσεις οὐσιωδῶς, ἀλλ' ἑτέροις οὐ δοκεῖ ἀληθῆς εἶναι· ταύτην γὰρ τὴν κατηγορίαν, ἡ ἐνέρ- γειά ἐστι κίνησις καὶ τὸ πάθος ἐστὶ κίνησις, οὐ λέγουσιν εἶναι κατηγορίαν οὐσιωδῆ, ἀλλὰ μᾶλλον κατηγορίαν ὑποκειμένου κατὰ συμβεβηκότων καὶ 30 κατηγορίαν ὑλικήν, διότι ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ πάθος ἰδιότητές τινές εἰσιν ἰδρυμένοι ἐν τῇ κινήσει. Καὶ τούτῳ μαρτυρεῖ ὁ Φιλόσοφος ἐν δευτέρῳ τῶν Φυσικῶν, λέγων ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ πάθος οὐκ εἰσὶν ἓν, | ἀλλ' ἡ f. 83 κινήσις ἐν ἧ εἰσὶν· βούλεται γὰρ ἐκεῖ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ πάθος ἐν- υπάρχειν τῇ κινήσει ὡς ἐν ὑποκειμένῳ. 35

Πρὸς τὸ πέμπτον δυνάμεθα λέγειν, ὅτι ἡ μείζων οὐκ ἔστιν ἀληθὴς· οὐ γὰρ παντάπασιν ἔχει ὁμοίως τὸ ποιεῖν πρὸς τὸ πάσχειν, καὶ τὸ ἔχειν πρὸς τὸ ἔχεσθαι· κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἐνεργητικῶς καὶ παθητικῶς λέγεσθαι

ὁμοίως ἔχουσιν, ἀλλὰ διαφέρουσιν, ὅτι τοῦ μὲν ἔχειν καὶ ἔχεσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος ἐστὶ· λέγεται γὰρ τις ὀπλισμένος εἶναι διὰ τε τὸ ἔχειν ὄπλα ὁμοίως καὶ τὸ διὰ τὸ τὰ ὄπλα ἔχεσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν τῷ ποιεῖν καὶ τῷ πάσχειν οὐκ ἔστιν οὕτως, διότι οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐστὶ τοῦ εἶναι, καθ' ἕν τινος λέγεται ποιεῖν καὶ πάσχειν. Προχειρότερον δὲ ἐστὶ λέγειν, ὅτι τὸ ἔχειν καὶ ἔχεσθαι ποιοῦσι διαφορὰς κατηγορίας· ἀλλὰ τὸ ἔχειν, καθὼς τὸ περιέχον ἔχει τὸ περιεχόμενον, ἀνάγεται πρὸς τὴν κατηγορίαν τοῦ ποῦ, καὶ οὕτω συγχωρῶ τῷ συμπεράσματι, ὅτι τὸ ἔχειν καὶ τὸ ἔχεσθαι, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ περιέχειν, εἰσὶ δύο κατηγορίαι· οὐ μέντοι γε διὰ τοῦτο εἰσὶν ἕνδεκα, ἀλλὰ καὶ οὕτω δέκα εἰσὶν.

Πρὸς τὸ ἕκτον δεῖ λέγειν, ὅτι τὸ σημεῖον κατὰ ἀνάλυσιν καὶ ἀναγωγὴν ἐν τῷ γένει τῆς ποσότητος ἐστὶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος, ἐν τῇ τῆς οὐσίας κατηγορίᾳ. Ἡ ἀρχὴ γὰρ παντὸς πράγματος ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστὶ μετὰ τοῦ πράγματος, εἰ καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς καὶ ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τοῦ Πορφυρίου ἐλέγομεν ἀκριβέστερον. Περὶ δὲ τῆς στέρησεως οἱ μὲν φασιν, ὅτι οὐχ ὑφ' ἑν γένος ἀνάγεται, ἀλλ' ὑπὸ πάσας, καὶ πάσας περιέρχεται· τὰ γὰρ ἀντικείμενα ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἰσὶν· ἀντίκεινται δὲ τοῖς οὖσιν αἱ τῶν ὄντων στέρησεις, ὥστε εἰ τὰ ὄντα πάντα ἐν τοῖς δέκα γένεσιν εἰσιν, καὶ αἱ τούτων στέρησεις ἐν αὐτοῖς εἰσιν. Ἄλλοι δὲ φασιν, ὅτι ὑπ' οὐδεμίαν μὲν κατηγορίαν ἡ στέρησις ἀνάγεται, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἔλλιπεις εἰσὶν αἱ κατηγορίαι· ἦσαν γὰρ ἂν ἔλλιπεις, εἴ τι τῶν ὄντων ὑπ' αὐτὰς μὴ περιείχετο. Ἄλλ' ἡ στέρησις ὄν οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ ὄντος στέρησις. Ὅσαύτως δὲ καὶ περὶ τῆς κινήσεως οἱ μὲν φασιν, ὅτι ἐν πλείοσι κατηγορίαις ἀνάγεται· | τὸ μὲν γὰρ κινεῖν καὶ ὅλως τὸ μεταβάλλειν ὑπὸ τὸ ποιεῖν, τὸ δὲ κινεῖσθαι ὑπὸ τὸ πάσχειν· καὶ πάλιν ἡ μὲν ἐν γενέσει κίνησις εἰς τὴν οὐσίαν, ἡ δὲ ἐν αὐξήσει εἰς τὸ ποσόν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Ἄλλοι δὲ φασιν, ὅτι ὑπ' οὐδεμίαν μὲν κατηγορίαν ἀνάγεται ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ κίνησις, ἀλλ' ἀπὸ τούτων οὐδεμία ἐστὶν ἐνστασις, διότι οὐκ εἰσὶν ὄντα, ἀλλὰ ὁδοὶ τινες ἐπὶ τὸ εἶδος καὶ τὸ ὄν, ἢ ἀπλῶς, ἢ τόδε.

Leçon V.

De la substance.

ΠΕΜΠΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ. ΠΕΡΙ ΟΥΣΙΑΣ.

Οὐσία δὲ ἐστίν.

Εἰπὼν ὁ Φιλόσοφος περὶ τῶν κατηγοριῶν γενικῶς καὶ ἐπιπολαίως, ἐξηγουόμενος μόνον τί ἐστὶ τὸ σημαζόμενον διὰ τοῦ ὀνόματος, νῦν ἀρχεται

3 τὸ avant διὰ om B, biffé C

33 Περὶ οὐσίας om AC

διορίζεσθαι· περὶ αὐτῶν ἀπὸ βάθους καὶ εἰδικῶς. Καὶ διαιρεῖται· τὸ μέρος εἰς δύο· πρῶτον γὰρ διορίζεται περὶ τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν, αἶ εἰσὶν ὄντα καὶ ἀληθεῖς αἰτίαι· τῶν ἄλλων, σημαίνων τοὺς ἐκάστων λόγους καὶ τὰς ιδιότητας. Δεύτερον, διορίζεται· περὶ τῶν ἕξ κατηγοριῶν κατ' ἐπιδρομήν, παραδείγματα μόνον τιθεῖς, οὐκ ἐξακριβούμενος οὐδὲ ἐπεξεργαζόμενος· αἴτινες κατηγορίαι οὐκ εἰσὶν ὄντα κυρίως οὐδὲ φύσεις, ἀλλ' εἰσὶ πράγματα τῶν ὄντων καὶ αὐτῶν ἀποτελέσματα. Καὶ τοῦτο τὸ δεύτερον μέρος ἐστίν, ὅπότεν λέγη· „Ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν.“ Τὸ πρῶτον πάλιν διαιρεῖται· εἰς τέσσαρα, καθόσον λέγει περὶ τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν. Τὸ δὲ πρῶτον, ἐν ᾧ λέγει περὶ τῆς οὐσίας, ὅπερ ἐστὶ τὸ παρόν, διαιρεῖται εἰς δύο· πρῶτον μὲν γὰρ λέγει· περὶ τῆς οὐσίας καθ' αὐτήν· δεύτερον, λέγει περὶ τῶν ιδιοστίτων αὐτῆς ἐν τῷ· „Κοινὸν δὲ κατὰ πάσης οὐσίας.“ Τὸ πρῶτον πάλιν διαιρεῖται· εἰς δύο· πρῶτον, δείκνυσι τίς ἢ πρώτη οὐσία, καὶ ἡ δευτέρα· δεύτερον, συγκρίνει τὰς δευτέρας οὐσίας πρὸς τὴν πρώτην κατὰ τὸ κατηγορεῖσθαι. Τὸ πρῶτον πάλιν διαιρεῖται εἰς δύο· πρῶτον, δείκνυσι τίς ἢ πρώτη οὐσία, καὶ τίς ἢ δευτέρα· δεύτερον, τίθησὶ τινὰ πορίσματα ἐν τῷ· „Φανερόν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων“· καὶ εἰσὶ ταῦτα τρία· ἢ κατὰ τινὰς παραβάλλει τὴν πρώτην οὐσίαν πρὸς τε τὰς δευτέρας οὐσίας, αἶ καθ' ὑποκειμένου λέγονται, καὶ πρὸς τὰ συμβεβηκότα, ἅπερ ἐν ὑποκειμένῳ εἰσὶ· καὶ τὰς δευτέρας οὐσίας παραβάλλει πρὸς τὰ συμβεβηκότα ἐν τῇ πρὸς τὴν πρώτην οὐσίαν παραθέσει.

Περὶ τὸ πρῶτον οὕτω προχωρεῖ· πρῶτον, ὀρίζεται τὴν πρώτην οὐσίαν λέγων· „Οὐσία δὲ ἐστὶν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη, ἢ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστίν.“ Κατὰ τινὰς γοῦν τοῦτο ὅλον τό· „Οὐσία ἐστὶν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη,“ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ὀριστοῦ· τὸ δὲ ἐπαγόμενον, τό· „ἢ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν,“ ἀντὶ τοῦ ὀρισμοῦ λαμβάνεται. Ἄλλοι δὲ φασὶ· τοῦναντίον, ὅτι τὸ μὲν δεύτερον μέρος ἐστὶν ἀντὶ τοῦ ὀριστοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ ἡ μερικὴ οὐσία νοεῖται· τὸ δὲ πρῶτον μέρος ἐστὶν ὁ ὀρισμός, ἵνα ἢ ὁ ὀρισμός τῆς πρώτης οὐσίας τοιοῦτος· Οὐσία πρώτη ἐστὶν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη. Ἄλλ' ἐμοὶ μάλλον ἀρέσκει τὸ πρῶτον, καὶ ὁῦλον ἐξ ᾧ λέγει ὁ Φιλόσοφος προΐων, ὅτι ἡ πρώτη οὐσία διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι, αὐτὴν δὲ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεσθαι μήτε ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι, πρώτη οὐσία καὶ μάλιστα οὐσία λέγεται, ὡσανεὶ λέγων τὴν πρώτην οὐσίαν, οὕτω λέγεσθαι διὰ τὸν ὀρισμόν.

αὐτῆς· ἕκαστον γάρ ἐστι διὰ τὸν αὐτοῦ λόγον, καὶ ἄλλοθεν δὲ πολλα-
 χόθεν τοῦτ' αὐτὸ δυνατόν δεικνυσθαι. Φησὶ τοίνυν, ὅτι πρώτη οὐσία ἐστὶν
 ἡ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστίν·
 τὸ δὲ ὀριστὸν περιφραστικῶς εἶπεν ἀντὶ τοῦ, „πρώτη οὐσία ἐστίν“, εἰπὼν·
 6 „Οὐσία ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη ἐστίν,“ καὶ τὰ
 ἐξῆς. Τῷ δὲ „λεγομένη“ δεῖ προσπαροῦσθαι ἕξωθεν τὸ εἶναι οὐσία,
 ἵνα ἡ ὁ τέλειος λόγος τοιοῦτος· οὐσία ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώ-
 τως καὶ μάλιστα λεγομένη εἶναι οὐσία, τούτεστιν ὑφισταναί·
 τοῦτο γὰρ οὐσίας, τὸ καθ' αὐτὸ ὑφιστάναί. Ἐπεὶ δὲ τὸ ὑποκεῖσθαι καὶ
 10 ὑφιστάναί· κοινὸν εἶναι· δοκεῖ πως καὶ ταῖς δευτέραις οὐσίαις καὶ τοῖς
 συμβεβηκόσιν, εἶπε· „κυριώτατα καὶ πρώτως καὶ μάλιστα“.
 κυριώτατα μὲν, διὰ τινὰ συμβεβηκότα, ἅπερ ὑπόκεινται ἄλλοις συμ-
 βεβηκόσιν, οὐ μόντοι κυρίως ὑπόκεινται, διότι καὶ αὐτὰ ἠρτημένον ἔχουσι
 τῆς οὐσίας τὸ εἶναι· πρώτως δέ, πρὸς διαφορὰν τῶν δευτέρων οὐσιῶν,
 15 αἵτινες τισὶ πραγματικῶς συμβεβηκόσιν ὑφίστανται καὶ ὑπόκεινται, οὐ
 μόντοι γὰρ ἀρχοειδῶς καὶ πρώτως, ὥσπερ φαμέν· ἄνθρωπος ἐστὶν λευκός,
 καί· ἄνθρωπος ὑγιάζεται· ἡ γὰρ οὐσία αὕτη ἡ δευτέρα ὁ ἄνθρωπος ὑπό-
 f. 84^v κείται μὲν τῷ | λευκῷ καὶ τῷ ὑγιάζεσθαι, ἀλλ' οὗτοι γὰρ πρώτως καὶ
 ἀρχοειδῶς· διὸ καὶ ὁ Φιλόσοφος φησιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ τρέχει εἰ μὴ
 20 διὰ τὸ τὸν Σωκράτην ἢ τὸν Πλάτωνα τρέχειν· ὡσαύτως οὐδὲ ὑγιάζεται
 εἰ μὴ διὰ τὸ τὸνδε τὸν ἄνθρωπον ὑγιάζεσθαι· πρώτως γὰρ ὑπόκειται τοῖς
 συμβεβηκόσι τὰ ἄτομα· μάλιστα δὲ εἶπε πρὸς διαφορὰν τῶν δευτέρων
 οὐσιῶν, αἵτινες ὑπόκεινται τισὶ συμβεβηκόσιν, οἷον τοῖς κατ' ἐπίνοιαν κυ-
 ρίως καὶ ἀρχοειδῶς, οὐ μόντοι γὰρ μάλιστα· μάλιστα γὰρ καὶ τούτοις τοῖς
 25 συμβεβηκόσιν αἱ πρώται οὐσίαι ὑπόκεινται· τὰ γὰρ ἄτομα ὑπόκεινται καὶ
 ταῖς δευτέραις οὐσίαις, καὶ διὰ ταύτας ὑπόκεινται καὶ τοῖς συμβεβηκόσιν
 αὐτῶν τῶν δευτέρων οὐσιῶν, ἡγουν τοῖς τῆς ἐπινοίας συμβεβηκόσιν. Καὶ
 εἶ· ἡ πρώτη οὐσία ὑπόκειται μάλιστα καὶ τοῖς τῆς ἐπινοίας συμβεβηκόσι,
 διότι ὑπόκειται τῷδε τῷ συμβεβηκότι, ὃ συμβεβηκε μὲν πραγματικῶς αὐτῇ,
 30 ὑπόκειται δὲ αὐτὸ τῇ ἐπινοίᾳ τοῦ συμβεβηκότος.

Οὕτω τοίνυν θεῖς τὸ ὀριστὸν περιφραστικῶς, ὡς εἴρηται, ἐπάγει τὸν
 ὀρισμὸν, καὶ οὗτός ἐστι τὸ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεσθαι, μήτε
 ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ εἶναι. Εἶτα καὶ παραδείγματι φανεροῖ τὴν πρώτην
 οὐσίαν, οἷον ὁ τις ἄνθρωπος καὶ ὁ τις ἵππος· ὁ γὰρ τις ἄνθρωπος οὔτε
 35 καθ' ὑποκειμένου τινὸς κατηγορεῖται, ὥσπερ τὰ καθόλου εἴτε οὐσίαι, εἴτε
 συμβεβηκότα, οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστίν, ὥσπερ τὰ συμβεβηκότα εἴτε
 τὰ καθόλου, εἴτε τὰ μερικά. Ταῦτα εἰπὼν, δεῖκνυσι καὶ τὰς δευτέρας
 οὐσίας τίνες εἰσὶν, λέγων· „Δεύτεραι δὲ οὐσίαι λέγονται· τὰ τε

εἶδη, ἐν οἷς εἶδεσιν εἰσὶ τε καὶ περιέχονται αἱ πρῶται λεγόμεναι οὐσίαι, καὶ τὰ τῶν εἰδῶν τούτων γένη," τούτεστιν αἱ καθόλου οὐσίαι, τὰ εἶδη δηλονότι καὶ τὰ γένη τῶν οὐσιῶν. Ἔϊτα καὶ παραδείγματα: τὰς δευτέρας οὐσίας φανεροί, δευτέραν οὐσίαν ὡς εἶδος λέγων τὸν ἄνθρωπον, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ τις ἄνθρωπος, καὶ πάλιν δευτέραν οὐσίαν ὡς γένος τὸ ζῷον, ὅπερ ἐστὶν ἀνθρώπου γένος.

Ζητήματα.

Ἐνταῦθα πρῶτον ζητεῖται εἰ ἡ κατηγορία τῆς οὐσίας καλῶς προτάσσεται τῶν ἄλλων ἁπασῶν κατηγοριῶν· καὶ φημι πρὸς τοῦτο ἄνευ f. 85 ἐπιχειρημάτων, ὅτι καλῶς, διότι ἡ οὐσία προτέρα ἐστὶ τῆ φύσει πάντων τῶν ἄλλων συμβεβηκότων· ἀναιρουμένης γὰρ τῆς οὐσίας, ἀναιροῦνται τὰ ἄλλα πάντα, ἀλλ' οὐκ ἀντιστρέφει· οὐ δὲ ἀναιρουμένου, ἀναίρεται τὰ ἄλλα, καὶ οὐ τὸ ἀνάπαλιν, πρότερόν ἐστι τοῦτο. Ἔστιν ἄρα ἡ οὐσία ὑποκείμενον καὶ ῥίζα πάντων ἃ ἔχουσι δι' αὐτῆς τὸ εἶναι, καὶ αὐτὴ δι' ἐκείνων οὐδενός καὶ αἰτία πάντων, διότι αἱ ταύτης ἀρχαὶ ἀρχαὶ εἰσι 15 πάντων τῶν ὄντων.

Δεύτερον, ζητεῖται εἰ ἡ οὐσία ἐστὶ γένος τῶν ὑλικῶν καὶ ἀύλων οὐσιῶν· καὶ λέγω πρὸς τοῦτο ἄνευ ἐπιχειρημάτων, ὅτι, ὡς τῷ Πορφυρίῳ δοκεῖ, ἡ οὐσία διαιρεῖται πρώτῃ διαιρέσει: εἰς τὴν σωματικὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀσώματον· ἐστὶν ἄρα γένος αὐτῶν, καὶ ἐπομένως καὶ τῶν ἀύλων καὶ 20 ὑλικῶν· ἡ γὰρ ἀσώματος οὐσία ἐστὶν οὐσία ἄυλος καχωρισμένη πάσης ὕλης, καὶ ἡ σωματικὴ αὐθις ὁμοίως καὶ ὑλικὴ ἐστὶν. Ἀλλὰ διοριζόμενος λέγω, ὅτι αἱ οὐσίαι αἱ ὑλικαὶ καὶ ἄυλοι εἰσὶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει τῷ λογικῷ, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει τῷ φυσικῷ. Καὶ τὸ πρῶτον δείκνυμι οὕτως. Τὸ γένος τὸ λογικὸν λαμβάνεται ἀπὸ τινος κοινοῦ λόγου· ὅθεν 25 τὰ ἔχοντα ἓνα κοινὸν λόγον, ὅς ἐστὶν ἔξω τοῦ λόγου τῶν διαφορῶν τῶν διαιρουσῶν αὐτὸ τὸ κοινόν, ἐν τῷ αὐτῷ λογικῷ εἰσι γένει. Ἀλλ' αἱ ὑλικαὶ καὶ ἄυλοι οὐσίαι ἔχουσιν ἓνα λόγον κοινὸν ἔξω τοῦ λόγου τῶν διαφορῶν τῶν διαιρουσῶν τὸ γένος, ὅς ἐστὶ τὸ καθ' αὐτὸ ὑφεστάναι. Εἰσὶν ἄρα αἱ ὑλικαὶ καὶ ἄυλοι οὐσίαι ἐν τῷ αὐτῷ γένει τῷ λογικῷ. Τὸ δεύτερον δὲ 30 δείκνυμι οὕτως. Ἐκεῖνα οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει τῷ φυσικῷ ἄπερ οὐ κοινωνοῦσιν ἐν τῇ αὐτῇ ὕλει· τοιαῦτα δὲ εἰσὶν αἱ ὑλικαὶ οὐσίαι καὶ ἄυλοι· αἱ μὲν γὰρ ἄυλοι οὐκ ἔχουσιν ὕλην, αἱ δὲ ὑλικαὶ ἔχουσιν· ἄρα, καὶ τὰ λοιπά.

Τρίτον, ζητεῖται τίς ἡ οὐσία ἐστὶν ἡ ἐνταῦθα ὀριζομένη, πότερον ἀπλῆ, ἢ σύνθετος. Φημι τοίνυν πρὸς τοῦτο διακρίνων, ὅτι περὶ μὲν τῆς 35 φυσικῆς συνθέσεως οὐδὲ ζητεῖν χρὴ· ὁτλον γὰρ ἐκ τῶν προσεχῶς εἰρημένων, ὅτι καὶ περὶ τῆς ἀπλῆς οὐσίας καὶ τῆς συνθέτου εἴτε ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, εἴτε ἐξ οὐσίας καὶ τοῦ εἶναι, ἐνταῦθα διαλέγεται κατὰ τὸ πρᾶγμα ἡ γὰρ οὐσία τὸ γενικώτατον γένος καὶ τὴν ἀπλῆν καὶ σύνθετον περιέχει. f. 85

Ἀλλὰ περὶ τῆς λογικῆς συνθέσεως δεῖ ζητεῖν τε καὶ θεωρεῖν, ἐπεὶ περὶ τῆς οὐσίας ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐπίνοιαν αὐτῆς προηγουμένως διαλέγεται. Αὕτη δὲ ἡ λογικὴ σύνθεσις ἐστὶ διπλῆ· μία ἐκ γένους καὶ διαφορῶν, καὶ ἄλλη ἐκ τοῦ σημαινομένου καὶ τοῦ κατηγορικοῦ τρόπου. Εἴρηται δὲ
 5 καὶ ὅτι κατηγορία λέγεται αὐτὸ τε τὸ γενικώτατον καὶ ἡ συστοιχία τῶν ὑπ' αὐτὸ πάντων ἄχρι τοῦ ατόμου. Ἡ μὲν οὖν κατηγορία τῆς οὐσίας κατὰ τὸ δεύτερον σημαινομένον ἐστὶ σύνθετος καὶ κατ' ἄμφω τὰ σημαίμενα τῆς λογικῆς συνθέσεως· ἕκαστον γὰρ τῶν ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῆς οὐσίας ἐκ τε γένους καὶ διαφορῶν σύγκειται, καὶ ἐκ τοῦ σημαινομένου
 10 καὶ τοῦ κατηγορικοῦ τρόπου· ἀλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον σημαινομένον, ἡγουν καθὸ σημαίνει τὸ γενικώτατον αὐτὸ γένος, ἐστὶν ἡ οὐσία σύνθετος τῷ δευτέρῳ τῆς συνθέσεως τρόπῳ καὶ οὐ τῷ πρώτῳ· ἐκ γένους γὰρ καὶ διαφορῶν οὐ σύγκειται, διότι τὸ γενικώτατον διαφορὰς συστατικὰς οὐκ ἔχει· ἡ γὰρ ἂν οὐκ ἦν γενικώτατον, ἀλλὰ μᾶλλον εἶδος ἄλλου γενικωτάτου
 15 κατιόντος εἰς αὐτὸ καὶ ἕτερα εἶδη ἀντιδιηρημένα διὰ τινῶν διαφορῶν· ἀλλ' ἐστὶ σύνθετος ἐκ τε τοῦ σημαινομένου ὡσπερ ὑλικοῦ τινος καὶ τοῦ τρόπου τοῦ κατηγορικοῦ ὡσπερ εἰδικοῦ τινος, διότι ἔχει ἓνα τρόπον τοῦ κατηγορεῖσθαι ἐν πάσαις ταῖς κατωτέραις οὐσίαις εὐρισκόμενον· αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ ἐλάχιστον καὶ τὸ μέτρον πάντων τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντων.
 20 Καὶ οὕτως ἡ οὐσία, τὸ γένος τὸ γενικώτατον, κατὰ τινὰ τρόπον ἀπλή ἐστὶ πρὸς λόγον τῶν ὑπ' αὐτὴν περιεχομένων ὁμογενῶν σύνθεσις ἐχόντων ἐκ γένους καὶ διαφορῶν καὶ ἐκ τῶν διαφορῶν ἔτι λόγων, οὓς ἔχουσι πρὸς τε τὰ ὑπὲρ αὐτὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτὰ. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον ἐστὶ σύνθετος, τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον· ὑπὸ γὰρ τὸ πάντη ἀπλοῦν καὶ πάντως οὐκ ἂν
 25 εἶη τὰ σύνθετα. Διὰ τοῦτο καὶ εἰ μὴ σύνθετός ἐστιν ὃν τρόπον τὰ ὑπ' αὐτὴν, ἀλλ' ἐστὶν ἄλλως πως σύνθετος.

Τέταρτον, ζητεῖται διὰ τί οὐκ ἤρξατο ἀπὸ τῆς οὐσίας καθὸ ἐστὶ γενικώτατον, διαιρούμενος ταύτην καὶ ὀριζόμενος, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις κατηγορίαις μέλλει ποιεῖν. Καὶ φημί πρὸς τοῦτο, ὅτι τὴν μὲν διαίρεσιν
 86 τῆς οὐσίας εἶθηκεν ἐν οἷς ἔλεγε· „Τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ' ὑποκειμένου λέγεται“· ἐκεῖ γὰρ διήρει τὸ ὄν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ συμβεβηκός, καὶ ἐκάτερον τούτων εἰς τὸ καθόλου καὶ τὸ ἄτομον. Καὶ νῦν ὀνομάζει καὶ ὀρίζεται τὴν μὲν καθόλου οὐσίαν, δευτέραν οὐσίαν καλῶν, τὴν δὲ μερικὴν πρώτην· καὶ τὴν μὲν πρώτην οὐσίαν ὀριζόμενος τῷ μήτε κατὰ
 35 μήτε ἐν, τὴν δὲ δευτέραν, τῷ κατὰ. Καὶ τὴν δευτέραν ὑποδιαιρεῖ πάλιν εἰς τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη, ὥστε περὶ τῆς οὐσίας ὡς γενικωτάτου διαλέγεται, διαιρούμενος ταύτην καὶ ὀριζόμενος. Καὶ αὕτη ἡ διαίρεσις περιέχει τὴν τοῦ Πορφυρίου διαίρεσιν, ἣν τίθησιν ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ· ἐν γὰρ πάσῃ

τῇ διαίρειται· ἐκείνη τὰ μὲν εἰσιν αἱ πρῶται οὐσίαι, οἷον Σωκράτης, Πλάτων· τὰ δὲ αἱ δευτέραι, οἷον ἄνθρωπος καὶ λογικὸν ζῷον, καὶ ζῷον, καὶ ἄχρι τοῦ γενικωτάτου· ταῦτα γὰρ εἰσιν εἶδη καὶ γένη ὑπάλληλά τε καὶ ἄκρα, ἦγουν γενικώτατα καὶ εἰδικώτατα, ἃ κοινῶ ὀνόματι δευτέραι οὐσίαι καλοῦνται. Διαφέρει δὲ αὕτη ἢ διαίρεισις ἐκείνης τῇ συνεπτυγμένῳ καὶ ἐξηπλωμένῳ, καὶ τῷ ἐκείνην μὲν εἶναι τῶν πραγμάτων τῶν ἐν τῇ οὐσίᾳ θεωρουμένων, ταύτην δὲ εἶναι τῶν ὀνομάτων ἢ τῶν ἐπινοιών τῆς οὐσίας, τῶν ἐφαρμοζομένων ἐκείνοις τοῖς πράγμασιν.

Ζητεῖται, πέμπτον, ποταπή ἐστὶν ἢ διαίρεισις αὕτη τῆς οὐσίας. Καὶ οἱ μὲν φασιν, ὅτι ἐστὶ διαίρεισις εἰς ὀνόματα, ὧν τὰ μὲν κοινά, τὰ δὲ ἴδια· καὶ τὰ μὲν ἴδια πρῶται οὐσίαι λέγονται, τὰ δὲ κοινά δευτέραι· οὐδὲν γὰρ διαφέρει τοῦ εἰπεῖν· τῶν ὀνομάτων τῶν σημαίνοντων τὰς οὐσίας τὰς ἔξω τῆς ψυχῆς ὑφειστώσας τινὰ μὲν ἴδιά εἰσι μίξ οὐσίας, καὶ καλοῦνται πρῶται οὐσίαι· τινὰ δὲ κοινὰ πλείοσι, καὶ καλοῦνται δευτέραι· ταῦτα δὲ διαίρουνται εἰς μᾶλλον κοινά καὶ ἥττον κοινά, ἦγουν γένη καὶ εἶδη. Ἄλλοι δὲ φασιν, ὅτι ἐστὶ διαίρεισις ὑποκειμένου εἰς συμβεβηκότα· συμβεβηκε γὰρ τῇ οὐσίᾳ τὸ ὑφίστασθαι πρῶτως καὶ δευτέρως.

Ἐκτον, ζητεῖται περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς πρώτης οὐσίας· δοκεῖ γὰρ μὴ εἶναι δυνατός· τῆς γὰρ πρώτης οὐσίας οὐκ ἐστὶν ἐπιστήμη· ὅθεν οὐδὲ ὀρισμός. Ἐτι, τὰ άτομα οὐκ ἔχουσι λόγον ἓνα· ὁ δὲ ὀρισμός σημαίνει τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ὡς ἐνός λόγου· οὐκ ἄρα δύνανται ὀρίζεσθαι. Ἄλλὰ δεῖ πρὸς τοῦτο λέγειν, ὅτι ἐνταῦθα ὀρίζεται ἢ ἐπίνοια τῆς πρώτης οὐσίας, ἢ συναγομένη ἀπὸ τῆς πρώτης οὐσίας ταύτης καὶ ἐκείνης κατὰ τὴν ἀπασῶν ὁμοιότητα· ἢ ὀρίζεται τὸ πρᾶγμα τῆς πρώτης οὐσίας ὑπὸ τοιαύτῃ ἰδιότητι, ἣτις ἐστὶ τὸ κυρίως καὶ ἀρχοειδῶς καὶ μάλιστα ὑφειστώναι καὶ ὑποκείσθαι, ἀλλ' οὐχ ὀρίζεται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τῆς πρώτης οὐσίας ἀπλῶς. Καὶ οὕτως αἱ ἐνοστάσεις ἐκείναι λύονται.

Ἐβδομον, ζητεῖται περὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς πρώτης οὐσίας εἰ καλῶς ἀποδέδοται ἀποφατικῶς, κατὰ τοὺς λέγοντας ὀρισμὸν εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο, τό· „ἢ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστίν.“ Καὶ φασί, ὅτι τὰ πρῶτα μάλιστα δι' ἀποφάσεων ὀρίζονται, οἷον αἱ τῶν ἐπιστημῶν ἀρχαί, καὶ ὅτι διὰ τῆς διπλῆς ταύτης ἀποφάσεως ἢ κατάφασις εἰσάγεται, ἣτις ἐστὶν ὁ τῆς οὐσίας λόγος, ἵνα ἢ ὁ νοῦς τοιοῦτος· πρώτη οὐσία ἐστὶν ἢ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστίν, ἀλλ' αὕτη ἐστὶ τὸ πάσιν ὑποκείμενον τοῖς τε καθ' ὑποκειμένου καὶ ἐν ὑποκειμένῳ.

Καὶ εἰ ὁ λόγος τῆς πρώτης οὐσίας λαμβάνεται ἀπὸ τοῦ ὑφειστώναι καὶ ὑποκείσθαι πᾶσιν, εἴηται τὸν τινὰ ἄνθρωπον ἑλάττον εἶναι οὐσίαν ἢ τὸν τινὰ ἵππον· ὑπόκειται γὰρ ἑλάττοσιν ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ ἵππος. Ἄλλὰ

δει πρὸς τοῦτο λέγειν, ὅτι ἡ ἔγνωια τῆς πρώτης οὐσίας οὐ λαμβάνεται ἐκ τοῦ πλείοσιν ὑφισταίναι εἶτουν ὑποκείσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μηδὲν ἄλλο εἶναι ὑφ' ἑαυτήν, διότι τοῦτο προσήκει πάσαις ταῖς πρώταις οὐσίαις· κἀντεῦθεν ἐστὶν ὅτι μία πρώτη οὐσία οὐ λέγεται μᾶλλον ἑτέρας πρώτη οὐσία.

5 Φανερόν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων.

Ἰὼν τίθησι τὰ πορίσματα. Καὶ πρῶτον, ὅτι τὰ καθ' ὑποκειμένου λεγόμενα καὶ τὰ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντα διαφόρως ἔχουσι πρὸς τὸ κατηγορεῖσθαι τῆς πρώτης οὐσίας· τὰ μὲν γὰρ καθ' ὑποκειμένου πάντα συνωνύμως κατηγοροῦνται, ὅπερ ἐστὶ τὸ κατὰ τε τὸ ὄνομα καὶ κατὰ τὸν λόγον, f. 87 καὶ φανεροὶ τοῦτο παραδείγματι· τὰ δὲ ἐν ὑποκειμένῳ, δηλονότι τὰ συμβεβηκότα, τὰ μὲν πλείστα (λέγω δὲ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως) οὔτε κατὰ τὸ ὄνομα, οὔτε κατὰ τὸν λόγον κατηγοροῦνται, οἷον ἡ λευκότης οὔτε κατὰ τὸ ὄνομα, οὔτε κατὰ τὸν λόγον κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου· τινὰ δὲ συμβεβηκότα, οἷον τὰ συγκεκριμένα, κατὰ μὲν τὸ ὄνομα κατηγοροῦνται, 15 κατὰ δὲ τὸν λόγον οὐδαμῶς, οἷον τὸ ὄνομα τοῦ λευκοῦ κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου, ὁ δὲ λόγος αὐτοῦ οὐδαμῶς. Καὶ οὐ βούλεται λέγειν ὁ Φιλόσοφος, ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ τοῦ συγκεκριμένου οὐ κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου οὐδενὶ τρόπῳ, ἀλλ' ὅτι οὐ κατηγορεῖται συνωνύμως, τουτέστιν οὐσιωδῶς καὶ κατ' εὐθείαν· κατηγορεῖται μὲντοι 20 γε παρωνύμως. Λέγων δὲ φανερόν εἶναι ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ ἐν τοῖς πρὸ τῶν κατηγοριῶν εἰρημένα λέγει, δηλονότι τὸν κανόνα ἐκεῖνον ὅστις ἔλεγεν· „Ὅταν ἕτερον καθ' ἑτέρου κατηγορηται“· ἐξ ἐκείνου γὰρ τοῦ κανόνος τὸ πόρισμα τοῦτο καὶ συνάγεται καὶ δείκνυται.

Τὰ δὲ ἄλλα πάντα.

25 Ἰὼν τίθησι δεύτερον πόρισμα, λέγων ὅτι τὰ ἄλλα πάντα τὰ παρὰ τὰς πρώτας οὐσίας ἢ λέγονται κατὰ τῶν πρώτων οὐσιῶν, ὡς αἱ δευτεραὶ οὐσίαι, ἢ ἐν αὐταῖς εἰσιν, ὡς τὰ συμβεβηκότα. Καὶ τοῦτο τὸ πόρισμα λαμβάνεται ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς πρώτης οὐσίας. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη οὐσία ἐστὶ τὸ πᾶσιν ὑποκείμενον, αὕτη δὲ οὔτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς 30 λέγεται, οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν, ἔπειτα πάντα τὰ ἄλλα καθ' ὑποκειμένης αὐτῆς λέγεσθαι, ἵγουν τὰς δευτέρας οὐσίας, καὶ ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῇ εἶναι, ἵγουν τὰ συμβεβηκότα, ὧν τοῖς μὲν προτέροις ὑπόκειται πρὸς κατηγορίαν, τοῖς δὲ δευτέροις πρὸς ὑπαρξίν. Δύναται δὲ τοῦτο καὶ τοῦ πρώτου πορίσματος εἶναι πόρισμα, ἢ πόρισμα τοῦ αὐτοῦ κανόνος οὐ καὶ τὸ πρῶτον. 35 Ἀλλὰ τοῦτο οὐ δεῖ ἐξετάζειν δι' ἀκριβείας· οὐ γὰρ ἀνάγκη. Θεῖς τοίνυν τὸ πόρισμα, ἀποδείκνυσιν ἐξ ἐξαγωγῆς· ὅτι γὰρ, φησίν, ἐκ τῶν